

Sumar

✓ Bibliografie

✓ 0 Organizarea temelor de laborator

✓ 8 Modelarea și predicția seriilor de timp

✓ 8.1 Estimarea modelului polinomial al tendinței

☞ 8.2 Estimarea componentei sezoniere

8.3 Estimarea componentei nedeterministe (aleatoare)

8.4 Predicția seriei de timp

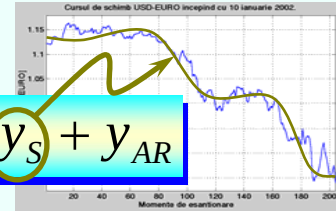
Modelarea și predicția seriilor de timp

8.2 Estimarea componentei sezoniere

Componentă sezonieră

Model determinist asociat fenomenului de repetabilitate relevat de seria de timp.

$$y_M \equiv y_T + y_S + y_{AR}$$

coeficienți sezonieri (necunoscuți)

indice de perioadă $k \in \mathbb{Z}$

prelungire prin periodicitate
perioada modelului (necunoscută)

$$P \in \mathbb{N}^*$$

$$y_S = \dots \cup \{y_{S,1}^{k-1}, y_{S,2}^{k-1}, \dots, y_{S,p_{k-1}}^{k-1}\} \cup \{y_{S,1}^k, y_{S,2}^k, \dots, y_{S,p_k}^k\} \cup \dots$$

⚡ Nu neapărat o armonică elementară.

Cum se poate realiza prelungirea prin periodicitate?

Eșantionare neuniformă

Sunt necesare **interpolarea** și **re-eșantionarea** la momentele indicate de fiecare perioadă.

Eșantionare uniformă

Interpolare?

Natural, prin repetarea perioadei principale.

$$P = P_k \quad y_{S,p} = y_{S,p}^{k-1} = y_{S,p}^k$$

$$\forall k \in \mathbb{Z} \quad \forall p \in \overline{1, P}$$

Există numeroase tehnici, dintre care două sunt preferate în acest context.

Tabelă de interpolare

nod de interpolare

t_1	t_2	...	t_n	...	t_N
y_1	y_2	...	y_n	...	y_N

momente de eșantionare
(nu neapărat uniforme)
eșantioane

$$y(t) = y_{n-1} + \frac{t - t_{n-1}}{t_n - t_{n-1}} (y_n - y_{n-1}) \quad \forall t \in \mathbb{R}$$

Interpolare liniară

Interpolare cu funcții spline cubice

8 Modelarea și predicția seriilor de timp

8.2 Estimarea componentei sezoniere

Funcții spline?

Funcții **polinomiale pe porțiuni**. **Polinoamele** au grade egale, dar pot avea coeficienți diferiți între perechi diferite de momente de eșantionare.

$$S \stackrel{\text{def}}{=} \sum_{n=1}^{N-1} S_n$$

Interpolatorul spline cubic

Sumă de $N-1$ polinoame de grad 3, determinate de tabela de interpolare.

$$S_n(t) \stackrel{\text{def}}{=} a_{n,3}t^3 + a_{n,2}t^2 + a_{n,1}t + a_{n,0} \quad \begin{matrix} \forall t \in [t_n, t_{n+1}] \\ \forall n \in \overline{1, N-1} \end{matrix}$$

coeficienți necunoscuți (în număr de 4)

t_1	t_2	...	t_n	...	t_N
y_1	y_2	...	y_n	...	y_N

Condiții generale care pot determina interpolatorul spline cubic

- ① Suportul fiecărui polinom din sumă este **inclus** în intervalul compact dintre două momente succesive de eșantionare.
- ② Interpolatorul trece prin nodurile de interpolare.
- ③ **Derivabilitatea** interpolatorului este cel puțin 1 și cel mult egală cu 3.

① $Supp(S_n) \subseteq [t_n, t_{n+1}] \quad \forall n \in \overline{1, N-1}$

② $S(t_k) = y_k \quad \forall k \in \overline{1, N}$

$$\Leftrightarrow \begin{cases} S_k(t_k) = y_k \\ S_k(t_{k+1}) = y_{k+1} \end{cases} \quad \forall k \in \overline{1, N-1}$$

③ $S_k^{(i)}(t_{k+1}) = S_{k+1}^{(i)}(t_{k+1}) \quad \begin{matrix} \forall i \in \overline{1, 3} \\ \forall k \in \overline{2, N-1} \end{matrix}$

Polinoamele pot să coincidă **până la derivata a 3-a (inclusiv)** în nodurile interne.

$N = 2$	2 ecuații, 4 necunoscute
$N = 3$	7 ecuații, 8 necunoscute
$N = 4$	12 ecuații, 12 necunoscute
$N > 4$	mai multe ecuații decât necunoscute

⚡ Ar trebui estimate derivatele de ordin 1.

⚡ Sistem linear cu $5N-8$ ecuații și $4N-4$ necunoscute.

8₂-3

8 Modelarea și predicția seriilor de timp

8.2 Estimarea componentei sezoniere

Cum se determină practic interpolatorul spline cubic?

Numărul de ecuații trebuie să fie **egal** cu numărul de necunoscute, iar **derivatele de ordinul întâi trebuie estimate**. Se renunță la egalitățile derivatelor de ordin superior.

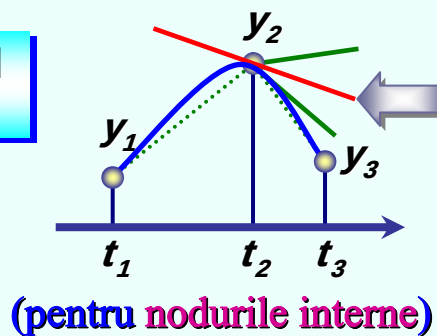
$N = 2$ → 2 ecuații, 4 necunoscute

Pentru o tabelă cu două noduri este de preferat o **interpolare liniară**.

$N = 3$ → 8 ecuații, 8 necunoscute

Trebuie estimate derivatele de ordinul întâi în **toate** nodurile de interpolare.

Principiul general

$$y_{2,1} = \text{tg} \left[w_1 \arctg \left(\frac{y_2 - y_1}{t_2 - t_1} \right) + w_2 \arctg \left(\frac{y_3 - y_2}{t_3 - t_2} \right) \right]$$

unghiuri obținute prin interpolare liniară

ponderi determinate de duratele de eșantionare

$$w_1 = \frac{t_3 - t_2}{t_3 - t_1} \quad w_2 = \frac{t_2 - t_1}{t_3 - t_1}$$

- Pentru **nodurile marginale**, se pot considera **derivatele laterale**.

$$y_{1,1} \stackrel{\text{def}}{=} \frac{y_2 - y_1}{t_2 - t_1}$$

$$y_{3,1} \stackrel{\text{def}}{=} \frac{y_3 - y_2}{t_3 - t_2}$$

☞ Ponderile trebuie să fie invers proporționale cu duratele de eșantionare.

8₂.4

⑧ Modelarea și predicția seriilor de timp

⑧.② Estimarea componentei sezoniere

Așadar

$N = 3$

8 ecuații, 8 necunoscute

$$a_{1,3} t_1^3 + a_{1,2} t_1^2 + a_{1,1} t_1 + a_{1,0} = y_1$$

$$a_{1,3} t_2^3 + a_{1,2} t_2^2 + a_{1,1} t_2 + a_{1,0} = y_2$$

$$a_{2,3} t_2^3 + a_{2,2} t_2^2 + a_{2,1} t_2 + a_{2,0} = y_2$$

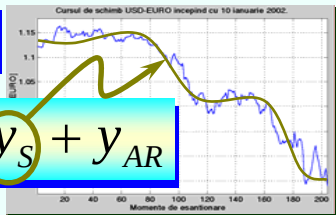
$$\begin{matrix} 3 & & 2 & & \\ 2,3 & 3 & 2,, & 2,1 & 2, \end{matrix}$$

Modelarea și predicția seriilor de timp

Estimarea componentei sezoniere

Revenim la

$$y_{\mathcal{M}} \equiv y_T + y_S + y_{AR}$$

Cum se pot determina perioada și coeficienții sezonieri?

Există două tehnici de bază.

În timp: Wittacker-Robinson

Recomandată pentru determinarea coeficienților sezonieri.

În frecvență: periodograma Schuster

Recomandată pentru determinarea perioadei.

Metoda Wittacker-Robinson

- Se poate aplica **numai** seriilor de timp **uniform eșantionate**.

! **Seria staționară neuniform eșantionată trebuie întâi interpolată și apoi re-eșantionată uniform.**

! **Greoaie și subiectivă.
Nu va fi implementată.**

$$\mathcal{D} = \{y_{\text{sta}}(t_n)\}_{n=1, \overline{N}}$$

$$t_1 < t_2 < \dots < t_n \dots < t_N$$

interpolare
liniară / spline

$$y_{\text{sta}} : [1, T_{\text{max}} = t_N] \rightarrow \mathbb{R}$$

(funcție continuă)

Re-eșantionare

$$T_s \stackrel{\text{def}}{=} \min_{n \in 1, \overline{N-1}} \{t_{n+1} - t_n\}$$

(pseudo-perioadă
de eșantionare)

Principiul metodei

- Pentru fiecare perioadă posibilă P , se rearanjează seria de timp într-o matrice cu P coloane și se evaluează media fiecărei coloane.

$$\mathcal{D}' = \{y_{\text{sta}}[m] = y_{\text{sta}}(m T_s)\}_{n=1, \overline{M}}$$

$$M \stackrel{\text{def}}{=} \left\lceil \frac{T_{\text{max}}}{T_s} + \frac{1}{2} \right\rceil$$

8₂.6

8 Modelarea și predicția seriilor de timp

8.2 Estimarea componentei sezoniere

Metoda Wittacker-Robinson (continuare)

Așadar

$$\mathcal{D}' = \{y_{sta}[m]\}_{n=1, \overline{M}}$$

rearanjare

$$\mathbf{Y}_{sta} \in \mathbb{R}^{L \times P}$$

$$L = \left\lceil \frac{M}{P} \right\rceil$$

indice temporal p

$y_{sta}[1]$	$y_{sta}[2]$	...	$y_{sta}[p]$	...	$y_{sta}[P]$
$y_{sta}[P+1]$	$y_{sta}[P+2]$	...	$y_{sta}[P+p]$	...	$y_{sta}[2P]$
...	...	...	...	...	...
$y_{sta}[kP+1]$	$y_{sta}[kP+2]$	...	$y_{sta}[kP+p]$	...	$y_{sta}[(k+1)P]$
...	...	...	...	...	...
$y_{sta}[(L-1)P+1]$	$y_{sta}[(L-1)P+2]$	...	$y_{sta}[(L-1)P+p]$	...	$y_{sta}[LP]$

☞ Segment de semnal (pe o perioadă).

mediere
pe
coloane

$$y_{S,1}$$

$$y_{S,2}$$

...

$$y_{S,p} \stackrel{\text{def}}{=} \frac{1}{L} \sum_{k=0}^{L-1} y[kP + p]$$

...

$$y_{S,P}$$

Coeficienți sezonieri pe durata unei perioade (pentru o perioadă precizată)

☞ În matricea de semnal $\mathbf{Y}_{sta}$ ultimele date staționarizate pot lipsi.

Evident

Matricea de semnal trebuie să conțină
minim două linii și două coloane.

$$P \in 2, \left\lceil \frac{M}{2} \right\rceil$$

8₂.7

Modelarea și predicția seriilor de timp

8.2 Estimarea componentei sezoniere

Metoda Wittacker-Robinson (continuare)

Cum se poate alege o perioadă adecvată?

$$V[P] = \sum_{n=1}^N \left[y_{\text{sta}}(t_n) - y_S^P(t_n) \right]^2$$

Folosind un **criteriu de adecvanță** bazat pe **eroarea pătratică**.

Minimul acestui criteriu indică perioada adecvată.

Componenta sezonieră, de perioadă P ,
obținută în urma **prelungirii prin periodicitate**.

Cum se poate realiza prelungirea prin periodicitate?

Eșantionare uniformă
Natural, prin repetarea perioadei principale.

Eșantionare neuniformă
Sunt necesare **interpolarea** și **re-eșantionarea** la momentele indicate de fiecare perioadă.

Interpolare?

Există numeroase tehnici, dintre care două sunt preferate în acest context.

Tabelă de interpolare		nod de interpolare
t_1	t_2	t_n
y_1	y_2	y_n

momente de eșantionare (nu neapărat uniforme)
eșantionare

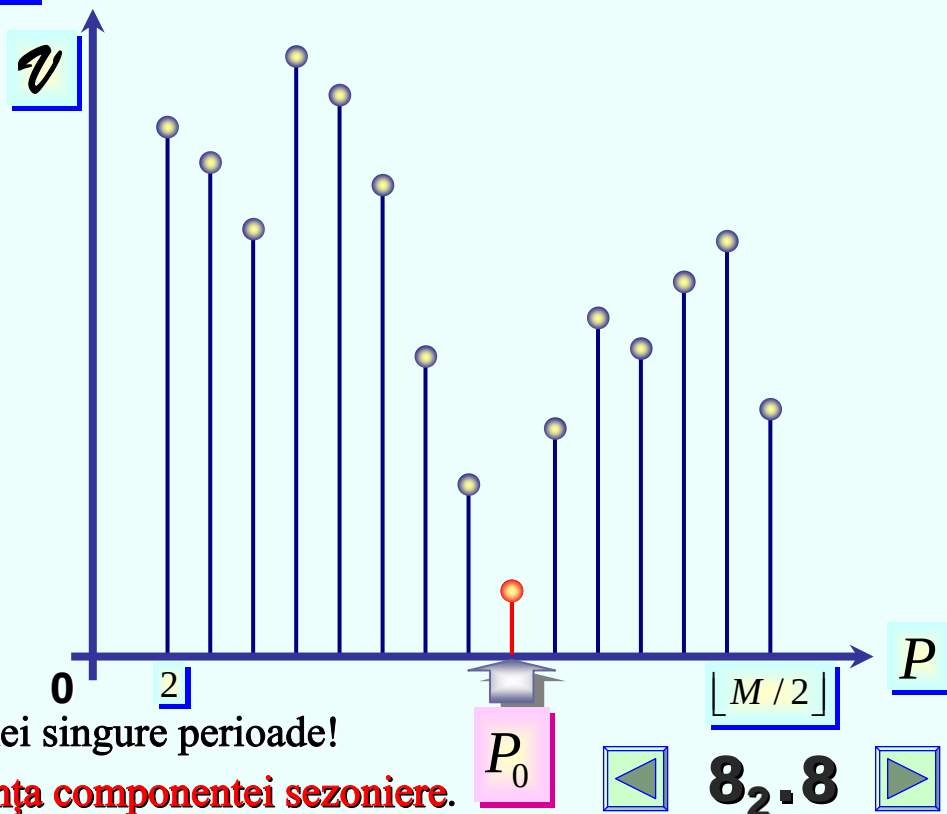
Interpolare liniară

Interpolare cu funcții spline cubice

$y(t) = y_{n-1} + \frac{t - t_{n-1}}{t_n - t_{n-1}} (y_n - y_{n-1})$

$\forall t \in \mathbb{R}$

8.2

👉 În cazul interpolării spline, derivatele laterale din nodurile marginale se pot evalua ca și cele din nodurile interioare, folosind periodicitatea.

👉 Minimele locale pot indica **divizori** sau **multipli** ai unei singure perioade!

• **Prea multe minime locale necorelate** pot indica **absența componentei sezoniere**.

8 Modelarea și predicția seriilor de timp

8.2 Estimarea componentei sezoniere

Dar în cazul seriilor de timp care nu au comportament sezonier?

Comportamentul sezonier poate fi detectat cu ajutorul următorului criteriu empiric:

perioada
estimată

Dacă

$$\nu[P_0] < \mu \mathcal{E}[y_{sta}]$$

atunci seria de timp
posedă componentă sezonieră.

P_0

prag energetic

$$\mu \in [25, 35]\%$$

energia seriei staționarizate

$$\mathcal{E}[y_{sta}] = \sum_{n=1}^N y_{sta}^2(t_n)$$

Altfel

$$P_0 = 0$$

&

$$y_S^{P_0} \equiv 0$$

Care este tema de laborator?

Implementarea algoritmului de estimare a coeficienților sezonieri,
bazat pe Metoda Wittacker-Robinson.

Pași principali ai algoritmului de modelare

Date de intrare

$\mathcal{D}_{sta}$

(seria de timp staționarizată)

Inițializare

Determinarea lungimii seriei de timp staționarizate.

N

Evaluarea perioadei de eșantionare.

T_s

Unitară, pentru seriile eșantionate
uniform.

Stabilirea pragului energetic.

μ

8₂.9

⑧ Modelarea și predicția seriilor de timp

⑧.② Estimarea componentei sezoniere

👉 Pași principali ai algoritmului de modelare (continuare)

Se interpolează și re-eșantionează seria de timp staționarizată (dacă este cazul).

🔥 Cu două opțiuni:
liniar, spline.

Se evaluează numărul de eșantioane.

M

🔥 Eșantionare
uniformă

$M = N$

Bucă iterativă

① Pentru $P \in 2, \lfloor M / 2 \rfloor$

① Se construiește matricea de semnal cu P coloane.

$\mathbf{Y}_{sta}$

② Se estimează valorile coeficienților sezonieri.

$\{y_{S,p}\}_{p \in \overline{1,P}}$

🔥 Același tip de interpolare ca
și pentru seria staționarizată.

③ Se interpolează și re-eșantionează seria coeficienților sezonieri (dacă este cazul).

④ Se construiește componenta sezonieră folosind procedeul prelungirii prin periodicitate.

y_S^P

⑤ Se calculează și se memorează valoarea curentă a criteriului de adecvanță.

$\mathcal{V}[P]$

Se determină punctul de minim al criteriului de adecvanță.

$(P_0, \mathcal{V}[P_0])$

🔥 Cu indicarea
perioadei minime!

Dacă

$\mathcal{V}[P_0] < \mu \mathcal{E}[y_{sta}]$

atunci seria de timp
posedă componentă sezonieră.

$P = P_0$
 $y_S \equiv y_S^{P_0}$

Altfel

$P = 0$ & $y_S \equiv 0$

⑧ Modelarea și predicția seriilor de timp

⑧.② Estimarea componentei sezoniere

☞ Pași principali ai algoritmului de modelare (continuare)

Se evaluează zgomotul colorat.

$$v(t_n) = y_{sta}(t_n) - y_S(t_n)$$

$$\forall n \in \overline{1, N}$$

Date de ieșire

v

y_S

P

$\mathcal{V}$

Rutină ce trebuie proiectată

```
>> [v, yS, P, V] = seasonal(ysta);
```

vectorul
zgomotului colorat

vectorul componentei
sezoniere pe orizontul
de măsură

perioada
componentei
sezoniere

vectorul valorilor
criteriului de
adecvanță

vectorul de date
care conține
seria de timp
staționarizată

Programul de test al rutinei seasonal

ISLAB_8B

☞ Pași principali

Se introduce numărul fișierului care conține seria de timp staționarizată.

nts

Se încarcă seria de timp staționarizată în spațiul de lucru.

• cu ajutorul funcției:

eval

Se apelează rutina seasonal.

8 Modelarea și predicția seriilor de timp

8.2 Estimarea componentei sezoniere

Programul de test al rutinei seasonal

ISLAB_8B

Pași principali (continuare)

Se trasează graficul criteriului de adecvanță (cu precizarea punctului de minim).

Dacă $P \neq 0$

Se trasează graficele seriei de timp staționarizate și al componentei sezoniere (în aceeași fereastră, cu precizarea perioadei).

Altfel

Utilizatorul este informat printr-un mesaj corespunzător.

Se trasează graficul zgomotului colorat (cu precizarea dispersiei pe grafic).

$$\lambda_v^2 \stackrel{\text{def}}{=} \frac{1}{N} \sum_{n=1}^N v^2(t_n)$$

Graficele trebuie trasate cu axele corect scalate și marcate, cu titluri sugestive și legendă de discriminare (dacă este cazul).

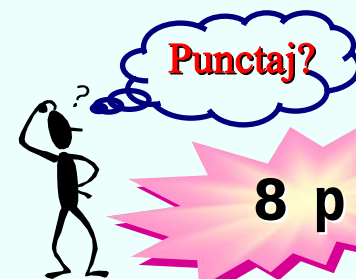
Pentru a determina perioada minimă, valorile minime ale criteriului de adecvanță se vor determina cu o precizie de cel mult $\pm 5\%$ în jurul minimului global.

Mini-programe
MATLAB.

STnts_sta.M

nts ∈ {1, 2, 3, ..., 15}

8 p